

הר הורים

(לאחר שיחה שהתפתחה בקשר עם הוויכוח על הזנת הבקר לחלב)

את חלקם להעלאת תנובת החלב וגם ייצובה. והמדובר הוא גם בפרות המבוגרות, שלא הושג פועל מההשבחה הרבה שהביאו לנו מכונני-ההזר רעה בארץ; הפרות הללו הניבו הרבה יותר חלב מאשר בתקופות הקודמות ויש להניח שבין היתר ההזנה המוגברת במספוא גס היא בין המשפיעים בכיוון זה.

לפני מספר שנים היו המושבים הוותיקים כמעט המונופוליסטים היחידים בהספקת חומר רבייה טוב וטוב מאוד בבקר לחלב, המונופול הזה הגיע להם בעקב טיפולם האינדיוידואלי והמסור. ומה קרה למושבים הללו שנדחקו בשנים האחרונות לקרן זוית (ראה רשימת ההישגים של ספר העדר לשנת תשי"ז), פרט למושב בודד ששומר לו את המקום הראוי לו והמגיע לו במחצית הראשונה של המאה הראשונה של משקי החלב הרשומים בספר העדר? ידוע הוא, שבמושבים הוותיקים, המקיימים על שטח אדמה לא גדול יחידת-עדר גדולה מאוד, אין הבהמות מקבלות מזון גס במידה הדרושה; הן אינן רעבות, אבל גם אינן שבעות; והתוצאות, למרות תוספת המזון המרוכז, נראות בעליל.

חברי המושבים האלה מודים שאת התנובות הגבוהות של החלב הם השיגו בעיקר מהפרות האלימות שגולו מחברותיהן חלק ניכר ממזונן תיהן הגסים, והן בדרך זו "השכילו" לקבל אותה מנת המזון הגס, שכעת ממליצים עליה. והמושג בים ששומרים על מקומם בתנובת עדריהם — הם אלה המספקים אוכל גס במידה הדרושה.

מנות-המזון המוצעות ע"י החוקרים בהזנת בהמות-הבית (קלנר, ארמסבי, הנסון, מלגרד, מוריסון) כוללות כמויות חומר יבש הכרחיות למילוי התפקידים הפיסיולוגיים. כמויות חומר יבש אלו נעות בגבולות של 2% עד 3% ממשקל הגוף החי של הבהמה, ובממוצע כ-2.5%. כמות חומר יבש זו במנה היומית של הפרה החולבת תבטיח מילוי התפקידים הפיסיולוגיים, אם היא לא תשתנה תכופות במשך תקופת-החליבה ותש" מור על יציבותה במנת-המזון היומית. פרות

קוראים, המתיחסים ברצינות לכל הכתוב שחור על גבי לבן, תוהים ושואלים: הפרות החולבות שבטיפולנו כיום — איך להזינן? ותיכ" נון גידולי המספוא לעדר החלב — מה וכיצד? המתווכחים מביאים מספרים משכנעים מש" להם, מתבססים עליהם ומוציאים מסקנותיהם. ודא עקא — שהמספרים המובאים ע"י האחד משבשים ואף מבטלים את המסקנות של השני, שהוסקו לאור המספרים שהובאו על ידו. והקורא התמים (ויש כאלה בין הצעירים) תוהה ואובד עצות ומבקש תשובה ומוצא מהמבוך הזה. ולא תמיד נאה להגיד ולהודות שהמספרים המובאים אינם בדוקים, ובחלקם — רחוקים מהיות פרי חישוב, לפחות — פרי חישוב מדויק (בדיוק של מחקרי שדה עסקינן!). ואין אתנו מספרים "בדוקים" מסוג זה.

במשק החקלאי המעורב שלנו מגדלים בקר ובני-בקר לחלב ולבשר, צאן לחלב ולבשר, עור פות להטלה ולבשר ועוד בעלי-חיים אחרים; ואין כל אפשרות לדייק בחישוב מנות-המזון לכל סוגי בעלי-החיים הנוכחים, והנזילה או הד" ליפה של המזונות מסוג לסוג (בהתאם לקונוי-קטורה) קיימת ורבה. כל עוד לא נעשו ניסויים פחות או יותר מדויקים (על המוסדות המוסמכים לבצעם, גם אם ללא הרבה דקדוקי הדיוק) — המספרים המובאים כיום לצורך שכנוע — אינם מאירי-עינים ואינם מסייעים לקבל תמונה ברורה ואף יחסית מהנעשה בשדה זה, ולכן כל בעיית האחוזים שבין המזון הגס והמרוכז בהזנת פרות חולבות אומרת "דרשני".

ומאידך, אין להתעלם מן ההישגים שנתקבלו בהזנת הפרות החולבות במשך השנים האחרונות: הושגה עליה רבה בתנובת החלב, במצב הבריאות של בהמות החלב ובפוריותן. גורמים רבים ושונים הם שותפים להישגים אלה, אבל אין להתעלם מהשפעת השינויים בהזנה שחלו במשך העשור האחרון; הגדלת כמות המזון הגס לבהמות החלב, ובראש וראשונה — הגדלת כמות השחת (הלא טובה ברוב המקרים), תרמו

לא יציב ביותר בחדשי מרץ-אפריל) להצליח בהשגת שחת בקיה טובה. המשק א-ץ בכפר-חיים מייצר שחת בקיה טובה מאוד (ממש!), ובעליו מצהירים גם הם שאפשר ואפשר להצליח בייבוש שחת בתנאי שהכל ייעשה בזמן הנכון. אין להסכים לדעה שבארץ אין להכין שחת-בקיה בטיב המתקבל על הדעת, כי התנאים (הזמן, כוח-אדם, המכונות) בעונת הכנת-השחת אינם מאפשרים להתמסר כדרוש לתפקיד זה. והרי גם שחת אספסת, שלגבי הכנתה אין שוררים בארץ תנאים מגבילים טבעיים — כלום טיבה של שחת זו ברוב המקרים הוא כנדרש וכמתאים לתנאים הקיימים?

היחס להכנת שחת מוכרה להשתנות, ואז נקבל שחת בטיב, אמנם, לא מעולה, אבל גם לא נדרדר להזין בשחת שלגביה אנו עוברים לפי י. עצמון על „בל-תשחית“.

נמשיך להגיש לפרות-החלב שלנו (הנתונים שבויכוח אין בהם לשכנע שיש לשנות אורח-הזנה שנתקבל ע"י הבוקרים בארץ לשביעות רצונם המלאה) בהתאם לתנובתן מ-6 עד 7 יחידות מזון ליום מזון גס, בממוצע יומי — 40—50 ק"ג מזון ירוק ועסיסי למיניו השונים בתוספת קבוצה של 5—6 ק"ג שחת — הרי היחס שבין המזון הגס והמרוכז בהזנת הפרות החול-בות יתבטא כלהלן (החשובים — ביחידות-מזון של הנסון: לקיום — 4.5 י"מ ליום, להכנה — 200 י"מ לכל ק"ג חלב מונב):

החלב שלנו, שמשקלן החי בגיל הבגרות נע מסביב ל-600 ק"ג, צריכות לקבל בממוצע כ-15 ק"ג חומר יבש במנת-מזון היומית, והפרות השופעות-חלב — אף למעלה מזה. יציבות וקביעות החומר היבש במנת המזון יושגו ע"י שימוש רחב במזונות גסים (הגבולות ייקבעו בנסיונות) העשיר באופן יחסי בתאית לעומת החומר היבש שבמזון המרוכז, שהוא מהיר ורב-עיכול ואינו יכול לשמש חומר-מלאי. ומכאן התביעה השגורה: „תן לפרתך מזון גס ככל שהיא צריכה לאכול“, גם אם יחידת-המזון הגס בארצנו יקרה מזו של המזון המרוכז.

ועד קבלת תוצאות המחקר נראה שאין להר-יד את מנת המזון הגס של הפרה החולבת למטה מ-6 יחידות מזון ליממה, שתתקבלנה בחלקן הגדול מגידולי מספוא עסיסיים גבוהי היכול (סלק, אספסת, מרעה) ומתחמיץ ושחת — יכולי שדות בעל בעיקר.

והשחת שלנו היא מטיב לא משובח. והשאלה הניצחת, החוזרת ונשנית, היא: האם באמת אי-אפשר לקבל שחת פחות או יותר טובה (לא משובחת ולא טובה מאוד) מגידולי-הבעל שלנו? ויש העוסקים בשטח זה שדעתם וגם תוצאות עבודתם מעודדות בהחלט. המדריך, הח' ברמן, הראה בזמן האחרון למסיירים אתו באחד המשקים הגדולים במרכז הארץ שחת בקיה טובה בהחלט, שהוכנה לפי הוראותיו; ומרכזי המשק הג'ל מודים שבמאמצים מסויימים וברצון טוב אפשר כמעט תמיד (פרט לשנות מזג אויר

האספקה				הצרכים בשנה ביחידות־מזון	תנובה ממוצעת שנתית
באחוזים		ביחידות־מזון			
מזון מרוכז	מזון גס	מזון מרוכז	מזון גס		
36	64	1250	2200	3450	4000 ק"ג
38	62	1475	2375	3850	5000 ק"ג
40	60	1700	2550	4250	6000 ק"ג

אלף דונם שלחין להספקת מספוא לעדר זה. יוצא, איפוא, שלרשות פרה חולבת אחת עם השגר עמדו בשנת תשי"ז בממוצע כ-5.5 דונם אדמת-שלחין. והדוברים ממשד החקלאות (רוי בם אם לא כולם) מצהירים תכופות, ששטח אד-

חילוקי הדעות של המשתתפים בוויכוח (בכ"ת ובצל-פה) לגבי היחס שבין המזון הגס וה-מרוכז נובע בעיקרו מהגישה לתנאים הכלכליים. משרד החקלאות קובע שבשנת תשי"ז הוקדשו ל-44 אלף הפרות החולבות בצירוף השגר כ-240

בממוצע 7.9 טון מספוא עסיסי, כלומר: כ־800 יחידות מזון. ומשק זה אינו יחידי בארץ, ומאז השתבחו דרכי העיבוד, והיבולים עלו (סלק, מרעה, סתויו, אספסת). ואם כך (וזה כך!) — למה רגשו? וכי הארץ מלאה חלב ובשר, אין ענף הבקר זקוק עוד להרחבה ולעידוד? דונם־שלחין באספקה לענף הרפת מתחרה בהצלחה ביבוליו בזה שבענף הגרגרים, וערכו בהזנת האוכלוסיה (מטרת החקלאות בכללה) גדול פי כמה. ולמה להטיל אימה: „בוקרים עליך — אדמת השלחין בישראל“.

„וכי אפשר שכל המקטרגים חייבים והבוקרים זכאים?“ אפשר ואפשר, ואף הנתונים של משרד החקלאות — 5.5 דונם שלחין (שסיפקו גם חלק מהשחת והתחמיצים) לפרה חולבת בצירוף השגר (יחד מהווים כמעט 2 ראשים מבוגרים) מוכיחות את אמיתות הדברים.

מ. שגב

15.2.58

מת־שלחין זה ליחידת־חלב (פרה עם השגר, והשגר חדל מזמן להוות 0.7 ראש כי אם נע בין 1.5 ל־2 עגלה ועגל * בתנאינו אנו בארץ, לעומת האפשרות הפוטנציאלית של הנבת דונם־שלחין בגרגרים או בצמחי־עשיה, — הוא מוגזם. רבים ואף רבים מאד (אף אני לא נוקיתי) נתפסים להנחה זו שהופכת ל„הסכמה כללית“: „אם הכל מאמינים שהדבר כן — בוודאי כן הוא“.

אבל הנחה זו ו„הסכמה כללית“ זו אין לה סמוכין ואין לה על מה להישען. מתברר שדונם אדמת־שלחין מניב בממוצע בארץ בין 500 ל־600 ק"ג גרגרים, אבל אותו דונם־שלחין מניב כיום בממוצע בגידולי־מספוא לא פחות מ־600 יחידות־מזון, ובעיבוד טוב גם הרבה למעלה מזה. לפני מספר שנים נעשה סקר רציני במשק חקלאי חשוב אחד, ונמצא שבמשק זה הניב דונם־שלחין

* לפי הדו"ח של מנהל משרד החקלאות — מנה עדר הבקר לחלב בשנת תשי"ז 44.000 פרות חולבות, 57.000 בני־בקר בתוספת 16.000 עגלים — חלק בלתי נפרד ממשק החלב.

ממכתבו של בוקר לעורך העתון המקצועי

דרושה גישה „מדעית“!

אני נהנה מאוד מהמאמרים בעתונכם על ההזנה, הטיפוח וכר אולם דרושה לי עזרה בכמה בעיות יותר קטנות ורוצה אני לדעת מה עושים בוקרים במקרים דלקמן:

1. מה לעשות בפרות המחליטות לרבוץ על רצפת הרפת דווקא אחרי שרחצת אותן והכינות אותן לחליבה?
2. מה לעשות בפרות המתבודדות בפינה המרוחקת ביותר של המרעה ושוהות שם עד שאתה מגיע אליהן לגרשן הביתה, ואז הן מחליטות לרוץ כל הדרך עד הרפת, נעמדות וגועות, כאילו הן כועסות, שאינן פותח להן חיש מהר את השער?
3. מה לעשות בפרות, אשר אינן מראות שום סימנים של תאנה, עד אשר הן מתרחקות כמחצית הדרך למרעה בשעות הערב, כאשר אתה בין כה וכה אחרת לארוחה?
4. מה לעשות בפרות אשר דורכות על העגלה שלהן שרק עכשיו נולדה, כדי להגן עליה מפני חתול? יכולתי להוסיף כהנה וכהנה, אולם עליכם להבין את הצרות שלי. עד עכשיו הפתרון היחידי שמצאתי הוא לקלל את הפרות קללות נמרצות, אולם אני יודע שאתם יכולים לערוץ לי עצות יותר „מדעיות“.

בכל הכבוד

בוב סמידמ